

طريق النّجات

في احوالات الائمة الاثني عشر

(عليهم صلوات الله و سلام الملك الأكبر) و مدحهم و الحمد و النعت للنبي صلوات الله عليه

ابوطالب محمد حسين خيالي اصفهاني
شاعر قرن سیزدهم

مقدمه، تصحيح و تعليقات

دکتر مرتضی چرمی عمرانی

دانشیار دانشگاه پیام نور

خیالی اصفهانی، محمد حسین، قرن ۱۳ ق.
طریق النجات فی احوالات الائمة الاثني عشر (علیهم صلوات الله و سلام الملک الاکبر) و مدحهم و الحمد و
النعته للنبی ﷺ / مقدمه، تصحیح و تعلیقات: مرتضی چرمگی عمرانی. - مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی،
۱۳۹۳،
۲۳۰ ص.

ISBN 978-964-971-902-3

۱. خیالی اصفهانی، محمد حسین، قرن ۱۳ ق. ۲. شعر فارسی - قرن ۱۳ ق. الف. چرمگی عمرانی،
مرتضی، ۱۳۵۶ - ، مصحح ب. بنیاد پژوهشهای اسلامی. ج. عنوان.

۸ / ۱ / ۵

PIR ۷۰۱۵ / ط ۴ ۱۳۹۳

۳۷۰۱۱۱۷

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

طریق النجات

فی احوالات الائمة الاثني عشر

(علیهم صلوات الله و سلام الملک الاکبر) و مدحهم و الحمد و النعته للنبی ﷺ

ابوطالب محمد حسین خیالی اصفهانی

مقدمه، تصحیح و تعلیقات: دکتر مرتضی چرمگی عمرانی

چاپ اول: ۱۳۹۳ / ۱۰۰۰ نسخه، وزیری

قیمت: ۹۲۰۰۰ ریال

چاپ: دقت

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۹۱۷۳۵

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۳۲۲۳۰۸۰۳

فروشگاههای کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۳۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۳۷۷۳۳۰۲۹

www.islamic-rf.ir

info@islamic-rf.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۹	مقدمه
۱۱	خیالی اصفهانی در آیینه آثارش
۱۵	نگاهی به کتاب طریق النجات
۱۶	نعت پیامبر ﷺ
۱۶	مدح امیرالمومنین علی علیه السلام
۱۷	مدح حضرت زهراى بتول علیه السلام
۱۷	مدح امام حسن مجتبی علیه السلام
۱۷	مدح امام حسین علیه السلام
۱۸	مدح علی بن حسین علیه السلام
۱۸	مدح امام محمد باقر علیه السلام
۱۸	مدح امام جعفر صادق علیه السلام
۱۹	مدح موسی بن جعفر علیه السلام
۱۹	مدح علی بن موسی الرضا علیه السلام
۱۹	مدح محمد بن علی النقی الجواد علیه السلام
۲۰	مدح محمد بن علی النقی علیه السلام
۲۰	مدح حسن بن علی العسگری علیه السلام

۲۰	مدح ابا صالح القائم المهدي (عج)
۲۱	برخی از ویژگی های سبکی این منظومه
۲۲	نسخه شناسی نسخ سه گانه
۲۶	شیوه رسم الخط نسخه اساس [ته ۱]
۲۷	ارزیابی نسخه ها
۲۹	تصویر نسخه ها
۳۵	منظومه طریق النجات
۴۱	فی النعت النبی ﷺ
۵۷	فی مدح استیلاله العالی علی بن ابی طالب صلوات الله و سلامه علیه
۶۷	ذکر مجملی از جنگ حیدر حیّه در با یهودان خیر
	طلب فرمودن رسول خدا ﷺ اوصیارا و عطا نمودن به او لوارا و نا امید شدن اصحاب از خواهش بی جا
۷۱	
۸۰	مدح بنت پاک رسول علیا حضرت بتول ﷺ
۸۹	فی مدح حسن ابن علی ﷺ و برخی احوالات آن مظلوم مسموم
۱۰۲	مدح حسین بن علی ﷺ و احوالات آن غریب مقتول
۱۲۴	کلام معجز نظام جناب سید الشهداء ابا عبدالله الحسین ﷺ
۱۳۱	فی مدح سید الساجدین علی بن حسین ﷺ و احوالاته
۱۳۹	فی مدح محمد بن علی الباقر ﷺ و احوالات آن مظلوم
۱۴۵	فی مدح جعفر بن محمد ﷺ و احوالاته
۱۵۲	فی مدح موسی بن جعفر ﷺ و احوالاته
۱۵۸	فی مدح علی بن موسی ﷺ و احوالاته
۱۶۴	فی مدح محمد بن علی التقی الجواد ﷺ و احوالاته
۱۷۱	فی مدح علی بن محمد التقی ﷺ و احوالاته
۱۸۱	فی مدح حسن بن علی العسکری ﷺ و احوالاته

فهرست مطالب □ ۵

۱۸۶	 فی مدح حجت بن الحسن القائم بالحق صاحب الزمان (عج)
۱۹۳	 تعلیقات و توضیحات
۲۰۸	 فهرست آیات
۲۰۹	 فهرست تلمیحی آیات و احادیث کتاب طریق النجاه
۲۱۳	 اعلام
۲۲۵	 نام شهر و کشورها
۲۲۶	 کتابنامه

www.ketab.ir

تقدیم به روح پاک سراینده این منظومه و تمام
آنانی که در احیاء ادبیات تشیع گام برمی‌دارند.

پیشگفتار

طالب الدین محمد حسین خیالی اصفهانی از شاعران عارف مسلک و شیعی
مذهب سده سیزدهم هجری است روزگار حیات وی، مصادف با سلطنت
محمدشاه و ناصرالدین شاه قاجار بوده است، آن‌گونه که از مطاوی آثار وی بر
می‌آید، از سنین جوانی یعنی بیست سالگی، اشعاری در مدح و ثنای و رثای ائمه
اطهار سلام الله علیهم سروده است، آثار بجای مانده از وی که بالغ بر ده اثر می‌شود،
غالباً در مدح و ثنای حضرات ائمه معصومین است. نکته قابل ذکر اینکه، با توجه به
آنکه روزگار حیات شاعر مصادف با روزگار غالب تذکره‌نویسان برجسته قرن
سیزدهم هجری است، اما با بررسی‌های نگارنده، تقریباً در هیچ یک از این آثار، نام
و یادی از وی مشاهده نشد. با به دست آمدن همه آثار وی، دریافتیم که ظاهراً او
فردی است که زیر بار منت احدی نبوده و از اکابر و سلاطین دری‌برخ نگشوده
است. با توجه به همین گفته که در آثار او مشاهده شد، به نظر می‌رسد مناعت طبع،
برکنار بودن از هیاهوی شاعران مدّاح درباری و روحیه گوشه‌گیری وی، باعث شده
که حتی بزرگترین تذکره‌نویس این دوره یعنی رضاقلی خان هدایت، نامی از او به
صراحت در آثارش نیاورد.

هیچ یک از آثار خیالی که تمام آنها در حوزه ادبیات دینی و شعر تشیع جای
می‌گیرد، تاکنون به زیور تصحیح و چاپ آراسته نشده است. کتاب طریق النجات که

در سال ۱۲۶۷ ه. ق سروده شده و ابیات آن بالغ بر ۲۶۱۷ بیت است برای نخستین بار با بهره‌گیری از نسخ‌های خطی چندی به چاپ می‌رسد. این منظومه براساس سه نسخه خطی مکتوب در زمان شاعر تصحیح شده است. اقدم و اساس نسخه‌ها، نسخه شماره ۶۰۸۱ دانشگاه تهران است که در سال ۱۲۶۷ (سال سرایش این منظومه) کتابت شده است.

طریق النجات منظومه‌ای است که خیالی آنرا در قالب مثنوی و در بحر متقارب سروده و موضوع آن مدح و ستایش چهارده معصوم صلوات الله علیهم اجمعین است. از نکات ارزشمند این منظومه آن است که شاعر در آغاز هر نعتیه با ساقی‌نامه‌ای بسیار زیبا به مدح ائمه اطهار گریز زده است. به عبارت دیگر خیالی براعت استهلالی بسیار هنرمندانه را برای ورود به اصل مدح آورده است؛ هم‌چنین شاعر در این منظومه نزدیک به هشتاد مورد کلی [افزون بر موارد جزئی فراوان] اشارات تلمیحی و تاریخی به همراه کرامات آن بزرگواران را در ضمن مدح، به نظم کشیده است.

و اکنون که این منظومه وزین حوزه ادبیات دینی و تشیع در آستانه چاپ قرار گرفته است، از فرهیختگان بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس که مقدمات چاپ این اثر را فراهم آوردند، سپاسگزاری می‌کنم، بیش و پیش از همه از فاضل ارجمند جناب آقای محسن ناجی نصرآبادی که همچون گذشته مرا مورد دلگرمی قرار دادند و در ویراستاری این اثر دقت موشکافانه ارزانی داشتند و نیز از همسر من که سنگ صبور سختی‌ها و مرارت‌های این راه بود، قدردانی می‌کنم. رحمت بی‌کران خداوند روزیشان باد.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

دکتر مرتضی چرمگی عمرانی

دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی دانشگاه پیام نور

مشهد مقدس - پاییز ۹۳